

GLOBALIZACJA JAKO PROCES HISTORYCZNY: ETAPY EWOLUCJI I CECHY NOWOCZESNOŚCI

Nowoczesny „świat międzyepoki” (Wnuk-Lipiński, 2005) jest światem radykalnych zmian politycznych, gospodarczych, społecznych, kulturalnych, ekologicznych i innych. Wcześniej nie było takich problemów globalnych jako problem wyżywienia, transformacji systemowej, stałego rozwoju, zagrożenia terroryzmem. Jakościowo inny charakter nowoczesnych procesów globalizacyjnych wymaga przemyślenia różnych aspektów globalizacji (Karnowska, Szatlach, 2006; Лукашевич, 2007, 115-236; УДОВИК, 2002, 205-319, 344-388), w tym jej przyczyn, etapów ewolucji charakterystycznych cech nowoczesności.

W procesie historycznym globalizacji (Kaliński, 2004, 9-34) można wyróżnić trzy główne wymiary:

- pierwszy, wymiar przyczyn procesów o skali globalnej;
- drugi, wymiar etapów ewolucji globalizacji;
- trzeci, wymiar nowoczesnego etapu rozwoju procesów globalizacyjnych.

Przyczyny globalizacji związane są z szeregiem wydarzeń historycznych.

Pierwsze — epoka wielkich odkryć geograficznych od końca XV w. i połączenie po raz pierwszy różnych części Ziemi w jednolitą całość.

Drugie — rozwój stosunków kapitalistycznych i internacjonalizacja kapitału w wymiarze różnych systemów przestrzennych (od przełomu XVII-XVIII w.) i stworzenie światowego systemu kapitalistycznego.

Trzecie — polityka kolonialna wielkich mocarstw europejskich i walka pomiędzy nimi o kolonie (od XVII-XVIII w.), co doprowadziło do powstania światowego systemu kolonialnego.

Czwarte — rewolucja naukowo-techniczna od początku XX w., która doprowadziła do szybkiego połączenia różnych części Ziemi.

Piąte — epoka wojen światowych, która przyczyniła się do jednoczenia państw i regionów pod względem bezpieczeństwa.

Szóste — rozwój transnarodowych korporacji (TNK) i połączenie całego świata w skali globalnej, w tym ponad i poza granicami państwowymi.

Pod tym kątem wyróżniamy następujące etapy globalizacji:

I — koniec XV-druga połowa XVII w. — epoka wielkich odkryć geograficznych;

II — XVII-XVIII w. — walka o kolonie i stworzenia światowego systemu kolonialnego;

III — XVIII-początek XX w. — rozwój stosunków kapitalistycznych i stworzenie światowego systemu kapitalistycznego na zasadach internacjonalizacji kapitału;

IV — 1914-1945 r. — epoka Pierwszej i Drugiej Wojny Światowej;

V — od drugiej połowy XX w. — szybki rozwój globalizacji opartej na zasadach nowych środków komunikacji i rewolucji informacyjnej.

Zauważmy, że z punktu widzenia kształtowania i ewolucji stosunków międzynarodowych, także w skali globalnej, to znaczy w zakresie pola badawczego „stosunki międzynarodowe — globalizacja” (Konflikty współczesnego świata, 2008, 8 — 63; УТКИН, 2002, 141-188, 188-218, 237-244, 319-340, 464-478; УТКИН, 2008, 346-386, 473-684) wyróżnić można następujące globalne systemy międzynarodowe:

1648-1789 r. — Westfalski;

1814-1856 r. — Wiedeński;

1856-1914 r. — sojuszków kontynentalnych;

1919-1939 r. — Wersalsko-Waszyngtoński (międzywojenny);

1945-1991 r. — Jaltańsko-Poczdamski;

od 1991 r. — Postbipolarny (postmiędzynarodowy, po zimnej wojnie).

Nowoczesny okres piątego etapu globalizacji moim zdaniem różni się następującymi cechami charakterystycznymi:

— wybitna rola nowoczesnych środków komunikowania, w tym Internetu. Tutaj mamy specyficzne zjawisko, gdy globalizacja prowadzi do rozwoju roli nowych środków informacyjnych, a jednocześnie ich rozwój powoduje szybką ewolucję procesów globalizacyjnych;

— początek tworzenie epoki społeczeństwa sieciowego;

— niebywały dotąd wzrost roli problemów globalnych (zagrożeń ekologicznych, terrorystycznych, wojskowych i innych);

— globalizacja jako rozwój procesów globalizacyjnych w kontekście nowoczesnej ewolucji systemowej w obszarach regionalnych;

— transformacja systemowa w wymiarze polityki, gospodarki, kultury na skalę globalną, w tym i przez zmiany w różnych regionach świata;

— wzrost znaczenia problemu tożsamości na poziomie lokalnym, regionalnym i globalnym.

W wymiarze stosunków międzynarodowych w kontekście nowoczesnych warunków globalizacji wyróżniamy:

— pokojową zmianę systemu międzynarodowego na przełomie lat 80/90-ch zeszłego wieku;

— powrót do wielopolarności na scenie międzynarodowej;

— wzmocnienie pozycji nowych aktorów międzynarodowych (Unia Europejska, Rosja, Chiny).

Literatura:

Kaliński, Janusz; 2004, Globalizacja w perspektywie historycznej; w: Globalizacja od A do Z, Warszawa: Narodowy Bank Polski

Karnowska, Danuta; Maria Szatlach; 2006, Globalizacja — pomiędzy polityką a ekonomiką. Wybrane aspekty, Toruń: Adam Marszałek

Konflikty współczesnego świata; 2008, Warszawa: PWN SA

Wnuk-Lipiński, Edmund; 2005, Świat międzyepoki, Kraków: Znak

Лукашевич В.М.; 2007, Глобалістика, Львів: Новий Світ — 2000

УЛОВИК С.А.; 2002, Глобалізація: семиотическіе підходи, Москва: Рефл-бук; Киев: Ваклер

Уткин А.И.; 2002, Мировой порядок XXI века, Москва: Эксмо

Уткин А.И.; 2008, Подъем и падение Запада, Москва: АСТ